

Ministerieel besluit tot voorlopige opheffing van de bescherming als monument en als stadsgezicht van het weeshuis met omgeving in Tienen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.5;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument en als stadsgezicht werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- advies over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 22 maart 2023;
- de behandeling van het advies is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

Het weeshuis werd beschermd als monument bij besluit van de Vlaamse Regering van 10 februari 1982, omwille van de historische en artistieke waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 20 juli 1982.

Het algemeen belang gevormd door de erfgoedwaarden wordt in het inhoudelijk dossier als volgt omschreven:

- de historische waarde: meer bepaald als neoclassicistisch geheel van 1834 van architect Drossaert met monumentale ingangstravee, een ingebouwde kapel in centraalbouw en een poortgebouw uit dezelfde tijd;
- de artistieke waarde: meer bepaald als neoclassicistisch geheel van 1834 van architect Drossaert met monumentale ingangstravee, een ingebouwde kapel in centraalbouw en een poortgebouw uit dezelfde tijd.

Het weeshuis met omgeving werd beschermd als stadsgezicht bij besluit van de Vlaamse Regering van 10 februari 1982, omwille van de historische en artistieke waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 20 juli 1982.

Het algemeen belang gevormd door de erfgoedwaarden wordt in het inhoudelijk dossier als volgt omschreven:

- de historische waarde: als omgevende bestanddelen van een monument, en meer bepaald gezien het stedenbouwkundig belang van de gebouwen en terreinen die het karakter bepalen van het Capucienenplein, de Capucienenstraat en de Kapelstraat;
- de artistieke waarde: als omgevende bestanddelen van een monument, en meer bepaald gezien het stedenbouwkundig belang van de gebouwen en terreinen die het karakter bepalen van het Capucienenplein, de Capucienenstraat en de Kapelstraat.

Het weeshuis verkeerde op het moment van bescherming in 1982 in een slechte bouwfysische toestand en deze toestand verslechterde verder tot begin jaren 1990. In 1994-1995 volgde een ingrijpende renovatie en herbestemming van het complex tot sociale woningbouw. Hierbij bleven van het hoofdgebouw enkel de straatgevels bewaard, evenals twee doorgangen naar het binnengebied. Ook het poortgebouw werd grotendeels gesloopt (zes van de acht traveeën) en een waardevolle eeuweestboom voor het hoofdgebouw werd gekapt. Begin 21ste eeuw werd het als stadsgezicht beschermde binnengebied volledig heraangelegd met de bouw van een vijftigtal woningen rond een centraal plein.

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

De evaluatie van het beschermde bestand in Vlaanderen is gebaseerd op:

- de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooderen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen;
- de vijf selectiecriteria die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:
 - 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;
 - 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;

3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;

4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;

5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

De evaluatie van de erfgoedwaarde van het als monument beschermde weeshuis in Tienen op basis van de decretaal bepaalde erfgoedwaarden en de huidige criteria voor bescherming is als volgt:

1° herkenbaarheid: het weeshuis in Tienen heeft – met uitzondering van de voorgevel – sterk aan herkenbaarheid ingeboet door de bijna volledige sloop begin jaren 1990 van de constructie achter de voorgevel, inclusief de ingebouwde kapel (architecturale waarde). Zo is de historische bouwconstructie, planindeling en interieurfwerking van het gebouw bijna volledig verloren gegaan. Andere als monument beschermde 19de-eeuwse neoclassicistische weeshuizen in Vlaanderen scoren veel hoger op herkenbaarheid. De voorgevel van het weeshuis en poortgebouw in Tienen scoort wel nog hoog op herkenbaarheid met behoud van heel wat historische elementen zoals het schrijnwerk (architecturale waarde) maar deze erfgoedelementen en -kenmerken worden gevat door een bescherming als stadsgezicht;

2° ensemblewaarde: omwille van de sloop van de achterliggende constructie scoort het weeshuis in Tienen laag op het criterium ensemblewaarde (architecturale en artistieke waarde). Hierbij kan onder andere verwezen worden naar de waardevolle interieuraankleding van de kapel met op maat gemaakte, monumentale schilderijen die niet langer aanwezig is. Andere als monument beschermde 19de-eeuwse neoclassicistische weeshuizen in Vlaanderen scoren veel hoger op die ensemblewaarde;

3° en 4° representativiteit en zeldzaamheid: het weeshuis in Tienen is qua typologie (weeshuis), datering (tweede kwart 19de eeuw), stijl (neoclassicisme) en ontwerper (Drossaert) eerder representatief dan zeldzaam (architecturale waarde). Heel wat andere beschermde gebouwen in Vlaanderen beantwoorden aan meerdere van deze erfgoedkenmerken. Zeldzaam is wel de combinatie van de typologie weeshuis met een uitzonderlijk monumentale neoclassicistische voorgevel (architecturale en stedenbouwkundige waarde). Deze erfgoedwaarden worden gevat door een bescherming als stadsgezicht;

5° contextwaarde: de contextwaarde van het weeshuis in Tienen is de voorbije decennia zwaar aangetast door de sloop van de zijvleugels langs de Kapelstraat en de Kapucijnenstraat, van het niet als monument beschermde deel van het poortgebouw langs de Kapucijnenstraat en van alle andere vleugels op het binnengebied. Bovendien ging de achterliggende open ruimte (tuin) verloren door verkaveling en bebouwing (architecturale, stedenbouwkundige en historische waarde).

Op basis van deze evaluatie blijkt dat er sprake is van een wijzigende context of situatie waarbij de erfgoedwaarden onvoldoende zijn voor een bescherming van het weeshuis in Tienen als monument. De vrijwaring van de erfgoedwaarden is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

De bescherming van het weeshuis met omgeving in Tienen als stadsgezicht wordt opgeheven omwille van het algemeen belang en meer bepaald omwille van de rechtszekerheid.

Het weeshuis met omgeving is opnieuw beschermd als stadsgezicht door het voorlopig beschermingsbesluit van 28 augustus 2023 dat een geactualiseerde afbakening heeft in vergelijking met dat van 10 februari 1982. Ook de erfgoedwaarden, de erfgoedelementen, de erfgoedkenmerken en de beheersdoelstellingen zijn in het voorlopig beschermingsbesluit van 28 augustus 2023 geactualiseerd. Een dubbele bescherming valt af te raden. Het algemeen belang vereist immers dat de burger op duidelijke wijze de rechtsgevolgen moet kunnen inschatten, wat bij een dubbele bescherming niet noodzakelijk het geval is.

Deze actualisering van de bescherming als stadsgezicht is het gevolg van sloop, verkaveling en nieuwbouw waardoor bepaalde delen van het huidige stadsgezicht op basis van de criteria herkenbaarheid en ensemblewaarde nog onvoldoende architecturale en stedenbouwkundige waarde hebben voor een bescherming als stadsgezicht. Hoewel niet ieder onderdeel van een stadsgezicht erfgoedwaarde moet hebben, moet het geheel wel voldoende erfgoedwaarde hebben. De delen in kwestie doen te veel afbreuk aan de erfgoedwaarde van dit geheel.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het besluit van de Vlaamse Regering van 10 februari 1982 tot bescherming als monument van de Capucienenvleugel van het voormalig weeshuis, met inbegrip van de kapel, evenals het poortgebouw in de Capucienestraat, en als stadsgezicht van het voormalig weeshuis, gelegen Capucienenplein, met de onmiddellijke omgeving, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 20 juli 1982, wordt voorlopig geheel opgeheven.

Art. 2. Het als monument beschermde goed Capucienenvleugel van het voormalig weeshuis, met inbegrip van de kapel, evenals het poortgebouw in de Capucienestraat, Kapucijnenhof 1-114 (deel) en Kapucijnenstraat zonder nummer, in Tienen, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummers 445R (deel) en 445X (deel). Op het ogenblik van bescherming waren de kadastrale gegevens van het monument: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummer 445H (deel).

Het als stadsgezicht beschermde goed voormalig weeshuis, gelegen Capucienenplein, met de onmiddellijke omgeving, Kapelstraat 38-42, Kapucijnenhof 1-129 en 2-130, Kapucijnenstraat 20-22 en zonder nummer, Kloosterhof 1-47 en 2-46 en Leopoldvest 67B, in Tienen, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Tienen, derde afdeling, sectie H, perceelnummers 445N2, 445G2, 445F3, 445V3, 434W6, 445R, 445W3, 445M3, 445S2, 434Z5, 434X5, 445X2, 445V2, 434H5, 445G3, 445K2, 445A3, 445B3, 445T2, 445C3, 445T, 445S3, 445E3, 445D3, 445F2 (deel), 445Z3, 445N3, 434T5, 445L2, 434V6, 445M2, 434Y5, 434N5, 445P3, 445R2, 445K3, 445R3, 445Y3 (deel), 434T6, 434S6,

445Y, 445W2, 434B6, 445H3, 434A6, 445L3, 445Y2, 434V5, 434M5, 445T3, 434K5, 445Z2, 434R6, 445X3 (deel), 434W5, 445P2, 434L5, 445S, 445H2, 445X (deel), 434S5, 434P5, 434R5, 434L6, 434N6, 434X6, 434G6, 434K6, 434E6, 434D6, 434Y4 (deel), 434M6, 434P6, 434Y6, 434C6, 434H6, 434F6, 434A5 (deel), 434W4 (deel), 434Z4 (deel), 434X4 (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De kadastrale toestand van het beschermde stadsgezicht is grondig gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van bescherming door de aanleg van een woonwijk. De oorspronkelijke afbakening van het stadsgezicht is af te lezen op het plan bij het beschermingsbesluit van 10 februari 1982.

Het plan met de aflijning en de plaats van de aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE